

96

Br. Eötvös József

“A zsidók emancipációja”

1840

Br. Eötvös József (1813–1871), “A’ zsidók’ emancipációja”, *Budapesti Szemle*, 1, no. II (Pest: Heckenast Gusztáv, 1840), pp. 110–156

Ú j a b b k i a d á s o k :

Báró Eötvös József, *A zsidók emancipációja*, szerk. Gyulai Pál (Budapest: Ráth Mór, 1892)

Báró Eötvös József, *Tanulmányok* (Báró Eötvös József összes munkái, 12) (Budapest: Révai Testvérek, 1902), pp. 109–158

Eötvös József, *A zsidók emancipációja*. Sajtó alá rendezte Bánóczi József (Népszerű Zsidó Könyvtár, 1) (Budapest: Globus Nyomda, 1922)

Eötvös József, *Reform és hazafiság*, I (Budapest: Magyar Helikon, 1978), pp. 107–256

Eötvös József, *A zsidók emancipációja*. Sajtó alá rendezte Szigethy Gábor (Gondolkodó Magyarok) (Budapest: Magvető Kiadó, 1981)

F o r d í t á s :

Joseph Freiherr v. Eötvös, *Die Emancipation der Juden* (Pest: Heckenast, 1840, 1841²) (német) (Hermann Klein / Kilényi János fordítása)

Joseph Eötvös, *Dissertatione sulla emancipazione degli ebrei* * (Pest: Presso Landerer e. Heckenast, 1842)

Ha egy nemzet átfutva a pályán, melyre a végzet által felhívott, végső küszködésében elvérezett; ha százados iparkodás és áldozatok után nemes tettek s dicső szenvedések díjával végre csak egy név maradt, csak egy emlék az emberi nem történeteiben; ha honának szétboncolt határai között más népek tanyáznak, s mi dicsőségnek épült, csak vesztét hirdeti romjai között: jól illik a könny, mellyel a gondolkozó az emléknél megáll.

De van valami, mi ennél szomorúbb: látni népet legyőzve, de élve végcsatája után, egy nemzetet haza nélkül, melynek központja nincs, mi körül egyesülnie lehetne, s mely mégis a világ minden egyéb lakóitól különvált; mely fegyvereit elveszté, s mégis ellenségként üldöztetik; népet egyszóval, mely hazájától megfosztva, mint test nélkül a kísértet bolyg körül nyugtalan, kínok közt, mint egy régmúlt kornak polgára, idegen az élők között, csak gyűlölést, csak elleneket találva, mintha egy nagy átok függne fején. Ez szomorúabb, ezerszer szomorúabb mindennél, mit e világon láthatunk. S ily nép a zsidó!

(...)

Az örök zsidó nem képzelet; ő él és szenved. Menj a piacra, s hol a néphullámok legtömöttebbek, hol a zaj lehangosabb, ott áll ő, előtte az asztalon vagy földön kitérve koldusholmija, melyet nagy hangon, mintegy esdekelve ajánlgat; menj a pusztára, s a csárdához közel, honnan víg hangok zengenek elédbe, görnyedve terhe alatt gázol a nehéz homokon át; menj akárhová, e honnak egyik határától a másikig, s fel fogod találni. Nézd a setét, halvány arcot, mely vonásaival keleti származását bizonyítja, nézd a lángoló tekintetet, melyet elnyomott bosszú s ki nem elégített vágyak lelkesítenek, nézd szenvedéseit, s rá fogsz ismerni. Gúnyolva mutat reá a gyermekcsapat, s az átmenő egy megvető

tekintetet vet arra, kiben az utolsó nem vallaná hasonlóját. S ott áll magányosan annyi emberek között, elszigetelve egy előítélet által, melyet legyőznie nem lehet, százszorta szerencsétlenebb, mintha rossz tettek által vesztené a közbecsülést, mert ő nem jobbulhat, véle született vétkét a kegyetlen világ meg nem bocsátja, s bármint ragaszkodják az erényhez, bármint kövesse becsülete utait: szegény maradhat, de zsidó lenni meg nem szűnt. S mégis, talán ha szívébe nézhetnénk, ha tudhatnók gondolatit, ha sejdítenők az érzeményeket, melyek keblét kínozza átregzik, talán becsülnünk kellene, kit oly hidegen megvetünk. Talán éppen gyermekeire gondol vagy nevére, kik távol tőle a város egyik legsetétebb utcájában éheznek; kiknek egyetlen reménye ő, a reménytelen; ő, kitől a társaság mindent elrabolt, csak e szeretetet nem. Vagy talán szívét még nemesebb vágyak töltik el, talán e kebel lángolóan tudna szeretni egy hazát, talán az emberiségnek akarna élni ő is, talán a dicsőség nagy gondolata villant át lelkén, s szíve feszülten érzi, hogy áldozni tudna; de ki gondol erre? ki, hogy ő is szerető apa, hogy ő is barát lehet, hogy neki is érzeményei lehetnek, melyek őt a pillanatnyi élte porkörén túlemelnék? – megvetve néz reá az átmenő, s e semmisítő tekintet felébresztené benne a zsidót; azaz: mit annak nevezünk, a szívtelen idegent, ki senkivel rokonságot nem érez, a szerencsétlen fukart, ki, mert más célja nem maradt, csak nyereség után vágyódik, a szemtelen uzsorást, kinek becsülete nem vala, melyet veszthetne, s ki azért csak szívének forró kívánatát s nem az erkölcs szabályait követi tetteiben – az örök zsidót egyszóval, a jogatlant, a száműzöttet, azt, kit őseink minden emberi jogtól megfosztának, kit mi minden emberi jogra érdemtelennek hirdetünk.

S miért? – Vajon az állhatatos gyűlölésnek, e kegyetlen üldözésnek vallásosság-e még oka, vallásosság, mely kegyetlenné válhatik, s a legszörnyebb tettekhez vezethet, de legalább indítóokaiban tiszta? Vajon korunk kereszténye, ki megvetve tiporja lábaival a zsidót, még Isten parancsai eszközének hiszi-e magát, mint durvább apái? Vajon azért fordulunk el e néptől, mert Isten vesztét jósolá, mert ájtatosságunk nem engedi, hogy azokkal, kik Üdvözítőnket kínozzák, egyesüljünk? Oh, ha ez volna, akkor legalább az indítóok lenne tiszta, akkor szánva e szerencsétlen nép sorsát, elszomorodva nem érdemlett kínain s korom vakultságán, a gondolat vigasztalhatna, hogy e viszonyok egykor változandak; hihetném, hogy miként en-vallásos fogalmam más, miként én nem bosszuló, de áldó istenséget imádok oltárainon: úgy az idő jöni fog, melyben az egész emberi nem más tanulságot találанд szent könyveinkben, s kiket vallásosság természetök ellen gyűlölni taníta, annyival könnyebben fogják követni a szeretetnek végre megértett parancsait. De ez nem úgy van. A fanatizmus évei megszűntek; korunknak bélyege – fájdalom – inkább vallásos közönbösség, mint túlhév; s kiknek kebleiket hit lelkesíti napjainkban, rég átláták: hogy az, ki e hitet alapítá, nem követőiért, hanem az egész emberi nemért vérezett; hogy haldokló ajkai egy egész világ felett elmondák áldásokat; s hogy ő, ki imádkozni tanított: “...és bocsásd meg a mi vétkeinket, miként mi is megbocsátunk azoknak, kik ellenünk vétkezének”, ő, ki ellenei előtt maga mondá: “bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit tesznek” – nem akarhatá, hogy nevében egy ártatlan nemzet ezeredes elnyomás alatt szenvedjen.

(...)

Nem – szívem teljes meggyőződéséből mondom, nem a vallás oka, ha a zsidóknak még maiglan emberi jogaik megtagadtatnak; nem azok, kiknek kebleiket hit lelkesíti, tartják vissza az igazságot. Ezerek között, kik a zsidók ellen leghangosabban felszólalnak, alig van talán egy, ki a legvallástalanabb keresztényt, ki magát az ateistát a zsidókkal hasonló helyzetbe akarná hozni; mindazon balgatag mesék, melyek a középkorban a zsidók ellen felhozattak, ma legfellebb mosolygást gerjeszhetnek; nem hiszi senki, hogy zsidók néha keresztényvérrel áldoznak, hogy nagy ünnepeken keresztény gyermekeket ölnek, hogy hamis esküvések nálok keresztények ellen tiltva nincsenek, s mi több ilyenén balgaságok valaha mondattak – mert mi volna elég nevetségesen hihetetlen, min rosszakarat kételkednék? – korunkban mindezt egypár dajkán kívül talán nem hisz senki.

S miért hát ennyi indulatosság, valahányszor a zsidók polgárosítása szőnyegre kerül?

(...)

Egy előítélet, egy nagy, ezredes előítélet; jaj annak, ki e szentséghez közelíteni merne! – jaj annak, ki ez agyaglábú kolosszt meg merné rendíteni (...): a szörnyeteg ledőlhetne, a fátyol alól a vélt istenné arcai helyett undok rém állna előttünk, s mi lenne a világból, ha még előítéletei sem lennének szentek! Mi lenne annyi jámbor varga- s szabóból, mi a boltoslegények keresztény hadából, ha végre zsidó is felvételnek fenséges körökbe; hol keresse az árva keresztény mindennapi kenyerét, ha a zsidónak is birtokjog adatik? – nem elég-e, hogy a zsidót tűrjük? – hogy az ország minden terheiben részt vehet; hogy védelmére vérezik; kifejlődésében ő is iparkodhatik; s érdemeinek dicső jutalmául azon levegőt szívja, melyet mi, s oly nagy sírt talál, mint bármi keresztény; nem elég-e mindez, s mit kívánhatnak még? – mit adhatunk mi vesztünk nélkül? Ha a zsidónak birtokjog adatik, a jószágok bece nevedekni fog, s a keresztény drágábban akvirálhat! – ha a céhekbe felvételnek, talán jobban dolgoznának, s a keresztény mesterember nagyobb szorgalomra kényszerítették! – s nem istentelenség-e ez? Minek legyünk keresztények, ha némi haszon nincs öszveköttve vallásunkkal?

Az előítélet önösséggel frigybe lépett! s ez az: mi a zsidók polgárosítása kérdését oly nehézzé teszi. (...)

Ifjúságom első éveitől szívem feldobogott minden elnyomás ellen; gyűlöltem a zsarnokságot, inkább belső ösztönömet követve, mint mert a szabadság áldásairól még okok meggyőzőenek, s innen van, hogy a zsidók polgárosításának kérdése, még minekelőtte az hazánkban szőnyegre került, már egész figyelmemet magára vonta. Olvastam sokat a polgárosítás mellett, sokat ellene, s ha véleményeimben, melyeket benső meggyőződésem szerint választék, csalódtam, legalább arról kezes vagyok mindenkinek: hogy tudva nem fogok elhallgatni semmit, mi a zsidók polgárosítása ellen felhozva a legkisebb fontossággal bírna; s bátran felszólítok mindenkit, ki a felhozandókon kívül még valamit mondhatna a polgárosítás ellen, hogy azt bármely helyen közölje; tökéletesen meg lévén győződve, hogy az igazságnak semmi nem használhat úgy, mint ha vitatás alá vétetik.

(...)